NÅGRA IAKTTAGELSER ANGÅENDE LUKTORGANET HOS BOMBYX QUERCUS L.

AF

SVEN LAMPA.

Från tullförvaltaren hr OSSIAN EKBOHRN i Sandhamn erhöll jag den 17 juni förliden sommar en hona af ofvannämda fjärilart, jämte det meddelande, att densamma blifvit utkläckt dagen förut, och att larven påträffats den 27 aug. förlidet år samt gick i puppa den 29 i samma månad. Emedan hon hade förvarats uti för trångt rum, nämligen i ett dricksglas, så voro vingarne slitna i spetsarne, hvarför någon preparation ej kunde ifrågakomma, utan beslöt jag mig för, att i stället använda henne till iakttagelsers anställande rörande luktsinnets skärpa och utveckling hos denna spinnareart. Att detta sinne hos många fjärilarter uppnår en hög utbildning, var för mig ingalunda obekant; men några andra än tillfälliga iakttagelser härutinnan och alla så beskaffade, att deras resultat kunnat förklaras på mer än ett sätt, hade förut af mig ej blifvit gjorda.

För ofvannämda ändamål förfärdigades af järntråd och tyll en liten bur, hvaruti ifrågavarande fjärilhona insattes och hon förhöll sig där alldeles stilla, så länge dagsljuset varade; men då skymningen inbröt, blef hon orolig och surrade med vingarne, hvarmed hon ej upphörde, förrän jag öfvertäckt buren. Som vädret var vackert den följande dagen, så medtog jag då den lilla buren till den närbelägna, af glest stälda tallar och björkar bestående skogen och nedsatte honom på ett lågt och tämligen fritt liggande berg. Jag själf slog mig ned tätt bredvid den-

samma, för att afvakta hvad komma skulle. Klockan var omkring half åtta på aftonen — en tid, som enligt mitt förmenande, borde vara den mest lämpliga för mina blifvande iakttagelser. Snart varsnade jag ock trenne hanar, som nästan samtidigt närmade sig, flygande mot vinden, men icke uti en rät linea, utan i zigzag, tydligen för att säkrare finna reda på det de sökte. Zigzaglinierna blefvo kortare ju närmare de kommo, och då de befunno sig invid buren, slogo de ned på marken och närmade sig honan, men icke heller nu den kortaste vägen, hvilket de naturligtvis skulle gjort, om de betjänat sig af synförmågan. En af dem var likväl för ifrig och flög för långt, så att han kom på vindsidan om buren. Han blef då villrådig och tycktes förlora spåret, men gjorde några större slag i luften och kom händelsevis åter i lä, samt var inom få ögonblick hos honan. Ännu ett par hanar visade sig samma afton, men voro mindre ifriga eller lyckliga i sitt sökande och förlorade snart tålamodet samt flögo sina färde. Klockan var nu nio och inga flera fjärilar syntes till, hvadan jag antog, att de gått till hvila för natten. Omöjligt kan det ju ej heller vara, att parningsdriften hos endera af könet, eller kanske hos båda, vid denna tid af dygnet minskas, eller till och med upphör. Att denna fjäril är mest i rörelse, till följd af parningsdriften, strax på eftermiddagen eller mellan kl. 2—4, detta fann jag sedermera.

Följande dag lemnades fjärilarne i fred, och jag for ut på den i närheten af Skepparviken belägna Nämdöfjärden för att fiska, samt återkom först senare på eftermiddagen. Under min bortovaro såg min hustru till sin förvåning flera stycken stora och präktiga fjärilar svärma omkring boningshuset, och tre af dem hade varit så närgångna, att de genom den öppna dörren influgit uti salen, där de af henne med lätthet fångades. Förklaringen på denna något ovanliga företeelse var dock lätt gifven, ty dörren stod äfven öppen till rummet bredvid, där min fjärilhona hade fått plats på chiffonieren. Fönstret till detta rum stod visserligen på glänt, men rullgardinen var nedfäld, så att fjärilarne ej kunde intränga från det hållet, utan begagnade sig af den mera tillgängliga omvägen genom de båda dörrarne. Dagen därpå förnyades besöket i skogen, nu på förmiddagen, då rätt många fjärilar uppsökte buren. För att ännu mer för-

vissa mig om, att det var luktsinnet som ledde dem, så lade jag min halmhatt öfver buren och fann då, att de med samma lätthet fingo reda på hvarest honan befann sig; ty de slogo nu alltid ned bredvid eller på hatten och sprungo sedan, under liflig rörelse med vingarne, fram och tillbaka ofvanpå densamma.

Midsommardagen fick buren sin plats på verandan. I förbigående torde böra nämnas, att vår bostad är belägen helt nära sjöstranden, omkring tusen fot från den del af skogen, hvarifrån vinden för tillfället kom, och hvarest ekspinnare flögo omkring. Det dröjde icke många minuter, förrän den ena hanen efter den andra kom och uppsökte honan, och då jag om en kort stund förflyttade henne till ett berg, som låg blott några hundra fot från skogen, blefvo de besökande så många, att jag hvarken ville eller kunde medhinna infånga dem alla. Någon svårighet att bemäktiga sig dem förefans icke, eftersom de visade ringa eller ingen skygghet, utan läto inmota sig i fångstflaskorna medelst blotta händerna. Inom en knapp halftimme afslutades fångsten, sedan 23 stycken blifvit utvalda bland de många exemplaren, för att gömmas. De öfriga qvarlemnades, för att efter öfverståndet kloroformrus, qvickna till bäst de kunde.

En hane, som jag dödat och kastat bredvid mig på marken, uppsöktes af en lefvande kamrat och visiterades af honom mycket noga, hvarvid de kamlika antennerna voro i liflig rörelse, och tycktes det mig, som om han med tillhjälp af dem sökte utforska den dödes kön; ty då han hade trefvat öfver dess hela kropp och till sist med en antenn kom att beröra analändan, så inställdes undersökningen genast, och han flög sin kos. Det antagande låg nu mycket nära tillhands, att han först då kom under fund med sin missräkning och fann, att kamraten tillhörde hans eget kön.

Sedan min fångst blifvit hemförd och omsedd, satte jag mig uti en båt och rodde ut på viken för att se, om hanar skulle äfven där uppsöka den medförda honan; men ingen enda syntes nu till. Jag närmade mig därför stranden till den förut omnämnda skogen och iakttog då, att en och annan hane i skogsbrynet flög i riktning mot båten, men vid strandbrädden vände om, liksom skulle han hyst vissa betänkligheter mot, att begifva sig ut öfver vattnet.

Ett par dagar senare syntes den arma honan utmattad och döende, men jag var nog hård att ännu en gång föra henne med till skogen, för att erfara, om hon ännu hade nog dragningskraft qvar, för att locka hanar till sig. Detta var likvisst ej förhållandet, och då jag, efter en kort vandring i närheten, återkom til henne, så hade en hop myror uträttat, hvad jag långt förut bort göra, nämligen förkortat hennes bedröfliga tillvaro.

Genom dessa enkla, men för mig ganska nöjsamma experimenter, blef jag nu så godt som förvissad om, att det är luktsinnet allena, som tages i anspråk och förvånansvärdt väl motsvarar ändamålet, då hanen uppsöker honan. Att han begagnar sig af antennerna, då han vill förvissa sig om en annan individs kön, synes mig ganska sannolikt, men är ingalunda bevisadt genom en enda observation; ty det af mig omnämda fallet kunde ju hafva varit en ren tillfällighet. Skulle likväl flera iakttagelser gifva enahanda resultat, så vore den förmodan, som redan länge haft sina målsmän, att insekternas luktsinne har sitt säte i antennerna, till någon del bestyrkt.

Om jag varit något vidlyftig vid omnämnandet af ofvanstående iakttagelser, hvilka, i parenthes sagdt, icke göra anspråk på att vara nya eller af något vetenskapligt värde; så har detta skett förnämligast för att väcka andras intresse för studiet af insekternas lefnadsförhållanden, samt för att lemna en fingervisning åt den oerfarne fjärilsamlaren, huru han kan gå till väga, om han önskar förskaffa sig en del arter, hvilka på vanligt sätt svårligen kunna erhållas.